

ПЕДАГОГ КАДРЛАРДЫҢ БІЛІКТІЛІГІН АРТТЫРУ КУРСТАРЫНЫҢ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ

**Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың
логопедтеріне арналған «Балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарының
дифференциалдық диагностикасы»**

МАЗМҰНЫ

1. Жалпы ережелер.....
2. Глоссарий.....
3. Бағдарламаның тақырыбы.....
4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері ...
5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны .....
6. Оқу процесін ұйымдастыру.....
7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету .....
8. Бағдарлама нәтижелерін бағалау .....
9. Курстан кейінгі сүйемелдеу .....
10. Негізгі және қосымша әдебиеттер тізімі .....

1. Жалпы ережелер

1. «Балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы» педагог кадрлардың біліктілігін арттыру курстарының білім беру бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) логопедтерді психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларға (бұдан әрі – ПМПК) оқытуды регламенттейді.

2. ПМПК логопедтерінің біліктілігін арттыру курстарын өткізудің өзектілігі мен қажеттілігі ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды (бұдан әрі – ЕБҚ), оның ішінде сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды тексеру және оларға консультация беру сапасын арттыру мақсатында инклюзивтік білім беруді дамыту жағдайында консультациялар қызметін реформалауға байланысты. «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивтік білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII Заңына сәйкес ПМПК қызметі балалардың психикалық дамуының әртүрлі бұзылыстарын бағалау мен ажыратуда психологиялық-педагогикалық диагностиканың үлесін күшейтуді көздейтін әлеуметтік-педагогикалық модельге негізделеді. ПМПК логопедтерінің кәсіби қажеттіліктерін талдау балалардың сөйлеу тілінің дамуының проблемалары бойынша диагностика мен консультация берудің заманауи тәсілдері мен технологияларын қолдана отырып, балалардағы сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалды диагностикалау мәселелері бойынша біліктілікті арттыру қажеттілігін анықтады.

3. Білім беру бағдарламасы сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды логопедиялық тексеру және балалардағы әртүрлі сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалды диагностикалау мәселелерінде ПМПК логопедтерінің кәсіби құзыреттілігін дамытуға бағытталған.

2. Глоссарий

Ұғым	Ұғымдар анықтамасы
Ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдар (балалар) (ЕБҚ)	тиісті деңгейдегі білім алу және қосымша білім алу үшін арнайы жағдайларда тұрақты немесе уақытша қажеттіліктерді сезінетін адамдар (балалар)
Ерекше білім беру қажеттіліктері	онсыз сапалы білім алу мүмкін емес оқу-дамыту процесінде көмек пен қызметтерге деген қажеттілік
Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау	білім алу үшін қажетті арнайы жағдайларды анықтау
Проблемаларды бағалау және ЕБҚ бар балаларға көмек көрсетудің	оқыту қиындықтарын психологиялық-педагогикалық бағалауға және оқушының білім беру қажеттіліктерін анықтауға негізделген модель, ал оқыту - арнайы жағдайлар жасау арқылы жалпы білім беру процесіне

әлеуметтік-педагогикалық моделі	қосу
Білім алудың арнайы шарттары	оқу, сондай-ақ арнайы, жеке-дамытушы және түзету-дамытушы бағдарламалар мен оқыту әдістерін, техникалық, оқу және өзге де құралдарды, тіршілік ету ортасын, психологиялық-педагогикалық сүйемелдеуді, медициналық, әлеуметтік және өзге де қызметтерді қамтитын жағдайлар, онсыз ерекше білім беру қажеттіліктері бар адамдардың (балалардың) білім беру бағдарламаларын меңгеруі мүмкін емес
Сөйлеу қабілеті бұзылыстарын диагностикалау	балалардағы сөйлеу тілі дамуының ерекшеліктері мен ауытқуларын бағалау, клиникалық-педагогикалық және психологиялық-педагогикалық сыныптамалар шеңберіндегі сөйлеу қабілеті бұзылыстарының түрлері мен дәрежесінің біліктілігі
Сөйлеу қабілеті бұзылыстарының дифференциалды диагностикасы	ұқсас көріністері бар кез-келген фактілерге сәйкес келмейтін сөйлеу қабілеті бұзылыстарын болдырмайтын диагностикалық әдіс, бұл ақырында диагнозды сөйлеу қабілеті бұзылысының түрі мен сипаты туралы жалғыз ықтимал қорытындыға дейін төмендетуі керек
Оқу қиындықтарын психологиялық-педагогикалық жүйелеу	оқу іс-әрекетінің бұзылуының себептерін, көріністері мен сипатын бағалаудың психологиялық-педагогикалық критерийлеріне негізделген оқытудың әртүрлі қиындықтарын жүйелеу
Логопедиялық тексеру бағдарламасы	сөйлеу тілі дамуының ерекшеліктері мен бұзылыстарын анықтау үшін тиісті принциптерді, әдістер мен әдістемелерді қолдана отырып, балаларды тексерудің реттелген процесі
Психологиялық-педагогикалық консультация беру	маманның баланы дамыту, оқыту және тәрбиелеу проблемалары туралы ақпарат беруі және оларды жеңу үшін қажетті нақты әрекеттер туралы ұсыныстар беруі

Терминдердің өзектілігі олардың арнайы және инклюзивтік білім беру саласындағы нормативтік-құқықтық құжаттардағы соңғы өзгерістерге сәйкестігімен негізделген.

3. Бағдарламаның тақырыбы

4. «Балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарының дифференциалды диагностикасы» біліктілікті арттыру курстарының білім беру бағдарламасының отандық білім беру жүйесінде баламасы жоқ. Бағдарламаның өзектілігі

балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалды диагностикалау тақырыбын ашатындығына байланысты, бұл сапалы диагностиканың, объективті сөйлеу диагнозын орнатудың маңызды және қажетті шарты болып табылады, оның негізінде арнайы білім беру қажеттіліктерін, оқытудың барабар жағдайларын және түзету-дамыту жұмыстарының бағыттарын анықтауға болады. Бағдарламаның жаңалығы онда алғаш рет сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалды диагностикалау, пәнаралық (медициналық-психологиялық-педагогикалық) тәсіл және сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды диагностикалау мен консультация берудің заманауи технологиялары туралы айтылады.

5. Бағдарламаның тақырыбы 11 тақырыпты зерттеуді қамтиды.

1-тақырып. Инклюзивтік және арнайы білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база. ПМПК қызметін нормативтік-құқықтық қамтамасыз ету.

2-тақырып. Инклюзивтік білім беру жағдайындағы психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің негізгі бағыттары.

3-тақырып. ПМПК-да сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды медициналық (неврологиялық) және логопедиялық тексеру және консультация беру бағдарламасы.

4-тақырып. Сөйлеу қабілеті бұзылыстарының клиникалық және психологиялық-педагогикалық жіктемесі.

5-тақырып. Ерте жастағы сөйлеу бұзылыстарының дифференциалды диагностикасы.

6-тақырып. Педагогикалық жіктеу шеңберінде мектепке дейінгі және мектеп жасындағы ауызша сөйлеу бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы (сөйлеу қабілетінің жалпы дамымауы).

7-тақырып. Балалардың сөйлей алмау және сақауланып сөйлеуінің әртүрлі формаларының дифференциалдық диагностикасы (клиникалық және педагогикалық аспект).

8-тақырып. Тілі күрмелудің әртүрлі формаларының дифференциалдық диагностикасы (клиникалық және педагогикалық аспект).

9-тақырып. Басқа ауызша сөйлеу бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы (клиникалық және педагогикалық аспект).

10-тақырып. Дисграфия мен дислексияның дифференциалдық диагностикасы.

11-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеу және оны ПМПК-да логопедиялық диагностикада қолдану.

4. Бағдарламаның мақсаты, міндеттері және күтілетін нәтижелері

6. Біліктілікті арттыру бағдарламасының мақсаты – логопедтердің қызметтің негізгі бағыттары бойынша психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың кәсіби құзыреттілігін дамыту: сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды диагностикалау мен консультация берудің

заманауи тәсілдері мен технологияларын пайдалана отырып, балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарын тексеру, консультация беру, дифференциалдық диагностикалау.

7. Бағдарламаның міндеттері:

1) тыңдаушылардың сөйлеу қабілетін дамыту және ерекше білім беру қажеттіліктерін айқындау мәселелері бойынша балаларды логопедиялық тексеру, диагностикалау және оларға консультация беру жөніндегі ПМПК қызметін ұйымдастыру кезінде Қазақстан Республикасының білім беру саласындағы заңдары мен заңға тәуелді актілерінің нормаларын қолдана білуін қалыптастыру;

2) сөйлеу қабілеті бұзылған баланың отбасын дамыту және оған консультация беру проблемаларын бағалауға әлеуметтік-педагогикалық тәсіл негізінде инклюзивтік білім беру жүйесінде ПМПК қызметін ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен қағидаттарын ашу;

3) сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау үшін ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды логопедиялық тексеру және оларға консультация беру бағдарламаларын пайдалану іскерлігін дамыту;

4) ПМПК жағдайында қолданылатын сөйлеу қабілеті бұзылыстарының заманауи клиникалық және педагогикалық жіктемесімен таныстыру;

5) диагностикалық критерийлерге сәйкес ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларда сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау дағдыларын қалыптастыру;

6) ЕБҚ бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеумен және оны ПМПК-да логопедиялық диагностикада қолдану мүмкіндіктерімен таныстыру;

7) тыңдаушыларды сөйлеу қабілеті бұзылыстарын диагностикалау мен консультация берудің және логопедиялық көмек көрсетудің заманауи әдістері мен технологияларымен таныстыру.

8. Оқытудың күтілетін нәтижелері. Тыңдаушылар:

1) сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды тексеру және оларға консультация беру және ерекше білім беру қажеттіліктерін анықтау бойынша ПМПК қызметін ұйымдастыру тәсілдеріне нормативтік-құқықтық негіздеме бере алады;

2) проблемаларды бағалауға және ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларға көмек көрсетуге әлеуметтік-педагогикалық тәсіл негізінде инклюзивтік білім беру жүйесіндегі ПМПК қызметінің бағыттары мен қағидаттарын біледі;

3) сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау үшін ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларды логопедиялық тексеру және оларға консультация беру бағдарламаларын пайдаланады;

4) ПМПК жағдайында диагностикалау үшін сөйлеу қабілеті бұзылыстарының қазіргі заманғы клиникалық және педагогикалық сыныптамасын білуді қолданады;

5) белгіленген критерийлерге сәйкес ерте, мектепке дейінгі және мектеп жасындағы балаларда сөйлеу қабілеті бұзылыстарын дифференциалдық

диагностикалау дағдыларын меңгереді;

6) мектеп ұйымдарының оқушыларында ауызша және жазбаша сөйлеу қабілеті бұзылыстарын диагностикалау үшін ЕБҚ бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеуді пайдаланады;

7) сөйлеу қабілеті бұзылыстарын диагностикалау мен консультация берудің және логопедиялық көмек көрсетудің заманауи әдістері мен технологияларын біледі.

5. Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны.

9 Бағдарлама 4 модульден тұрады: нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, мазмұндық және технологиялық.

10. Нормативтік-құқықтық модуль:

1-тақырып: Инклюзивтік білім беру саласындағы халықаралық және отандық заңнамалық база: «инклюзивтік білім беру» ұғымын неғұрлым әділ, кемсітпейтін қоғамның негізі ретінде заманауи түсіндіру. Инклюзивтік білім берудің халықаралық құқықтық негіздері: «Білім беру саласындағы кемсітушілікке қарсы күрес туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1960; «Бала құқықтары туралы» БҰҰ Конвенциясы, 1989; "Мүгедектердің құқықтары туралы" БҰҰ Конвенциясы, 2006; және т.б. Отандық нормативтік құқықтық негіз: ҚР Конституциясы, ҚР Заңдары: «Бала құқықтары туралы», «Білім туралы», «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы», «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивтік білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы», Жалпы білім беру, арнайы ұйымдар, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің үлгілік қағидалары, Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидалары, «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидалары және басқа да өзекті нормативтік құжаттар.

2-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларына, психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің тәртібіне, «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларына сәйкес сөйлеу қабілеті бұзылған баланың отбасын дамыту және оған консультация беру проблемаларын бағалауға әлеуметтік-педагогикалық тәсіл негізінде инклюзивтік білім беру жүйесінде ПМПК қызметін ұйымдастырудың негізгі бағыттары мен қағидааттары.

11. Психологиялық-педагогикалық модуль:

4-тақырып. Сөйлеу қабілеті бұзылыстарының клиникалық-педагогикалық және психологиялық-педагогикалық жіктемесі. Клиникалық-педагогикалық жіктеудің психологиялық-лингвистикалық, этиопатогенетикалық критерийлері және бұзылу түрлері. Ауызша сөйлеудің бұзылуы: 1) сөйлеудің фонациялық ресімделуінің бұзылуы (кекештену, ринолалия, тілі күрмелі, тұтығу, үннің

өзгеруі және т.б.); 2) сөйлеудің құрылымдық-семантикалық ресімделуінің бұзылуы (сөйлей алмау, афазия). Жазбаша сөйлеудің бұзылуы: жаза алмау/дисграфия, оқи алмау/ежіктеп оқу.

Психологиялық-педагогикалық жіктелуі: 1) қарым-қатынас құралдарының бұзылуы: сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық дамымауы, сөйлеудің жалпы дамымауы; 2) қарым-қатынас құралдарын қолданудағы бұзушылықтар: кекештену. Әлеуметтік-эволюциялық тәсілге негізделген сөйлеу қабілетінің бұзылыстарын заманауи жүйелеу: жазбаша сөйлеуді қалыптастырудағы қиындықтар мен бұзылулар, билингвизмге байланысты сөйлеудің дамымауы және т.б.

5-тақырып. Ерте жастағы сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының ерекшеліктері. Сөйлеу қабілеті дамуының этиопатогенезі (шығу тегі) бойынша әртүрлі кідірістердің клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттамасы.

6-тақырып. Психологиялық-педагогикалық жіктеу шеңберіндегі мектепке дейінгі және мектеп жасындағы ауызша сөйлеу қабілеті бұзылыстарының клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттамасы: фонетикалық, фонетикалық-фонематикалық және сөйлеудің жалпы дамымауы. Сөйлеу қабілетінің жалпы дамымау деңгейлері және олардың ерекшеліктері.

7-тақырып. Балалардың сөйлей алмау және афазияның әртүрлі формаларының клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттамасы. Моторлық сөйлей алмаудың айрықша белгілері: афференттік және эфференттік формалар және сенсорлық сөйлей алмау. Афазияның формалары: моторлық афференттік, динамикалық, акустикалық, оптикалық-мнестикалық, семантикалық. Сөйлей алмау мен афазияның әртүрлі формалары бар балалардың сөйлеу қабілеті дамуының ерекшеліктері.

8-тақырып. Тілі күрмелудің клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттамасы. Тілі күрмелудің әртүрлі формалары бар балалардың сөйлеу қабілеті дамуының ерекшеліктері.

9-тақырып. Клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттама ауызша сөйлеу қабілеті бұзылыстарының әртүрлі түрлері бар балалардың сөйлеу қабілеті дамуының ерекшеліктері: ринолалия, кекештену, дауыс пен сөйлеу қарқынының бұзылуы.

10-тақырып. Дисграфиялар мен дислексиялардың клиникалық және педагогикалық (логопедиялық) сипаттамасы. Жазудың, оқудың және олардың бұзылуының нейропсихологиялық механизмдері. Ежіктеп оқу мен дисграфия формалары: акустикалық (фонематикалық), оптикалық, диспраксиялық дисграфия және дислексия, сонымен қатар тілдік талдау мен синтездің бұзылуына, сөйлеудің лексикалық-грамматикалық дамымауына байланысты (аграмматикалық және семантикалық формалар). Жазбаша сөйлеу қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу қабілеті дамуының ерекшеліктері.

12. Мазмұндық модуль:

5-тақырып. Ерте жастағы сөйлеу қабілеті дамуының әртүрлі нұсқаларының дифференциалдық диагностикасы: экспрессивтік және

импрессивтік сөйлеу; психикалық дамудың жалпы кідірісі құрылымындағы сөйлеу қабілеті дамуының кешігуі; коммуникативтік бұзылулардағы (аутизм) сөйлеу қабілеті дамуының кешігуі. Сөйлеуді кешіктіру нұсқаларын ажыратудың клиникалық және педагогикалық диагностикалық критерийлері.

6-тақырып. Педагогикалық жіктеме шеңберінде мектепке дейінгі және мектеп жасындағы жүйелі сөйлеу бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы. Сөйлеу қабілетінің жалпы дамымауының төрт деңгейін дифференциалдық диагностикалаудың диагностикалық критерийлері. Ақыл-ой кемістігі, аутизмі бар балалардың сөйлеу бұзылыстарынан сөйлеудің бастапқы жалпы дамымауының дифференциалдық диагностикасы.

7-тақырып. Сөйлей алмаудың әртүрлі формаларының дифференциалдық диагностикасы: моторлық афференттік және эфференттік; сенсорлық және сенсомоторлық. Сөйлей алмаудың әртүрлі формаларын ажыратудың клиникалық және психологиялық-педагогикалық диагностикалық критерийлері. Балалар мен жасөспірімдердегі афазияның дифференциалдық диагностикасы.

8-тақырып. Тілі күрмелудің әртүрлі формаларының дифференциалдық диагностикасы: спастикалық, паретикалық, спастика-паретикалық, гиперкинетикалық, мишықты. Тілі күрмелудің әртүрлі формаларын ажыратудың клиникалық және психологиялық-педагогикалық диагностикалық критерийлері.

9-тақырып. Артикуляциялық аппараттың тұтастығын бұзған кезде ринолалияның және артикуляциялық аппараттың тұтастығын бұзусыз ринофонияның, кекештенусіз және дірілдеу сипатындағы емес сөйлеу қарқыны бұзылуынсыз (полтерн, баттаризм, итерация) дифференциалдық диагностикасы. Сөйлеу бұзылыстарын ажыратудың клиникалық және психологиялық-педагогикалық диагностикалық критерийлері.

10-тақырып. Оқу және жазу бұзылыстарының дифференциалдық диагностикасы. Дисграфия мен дислексияның әртүрлі формаларын ажыратудың нейропсихологиялық және педагогикалық диагностикалық критерийлері.

11-тақырып. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар балаларды оқытудағы қиындықтарды психологиялық-педагогикалық жүйелеу және оны ПМПК-да логопедиялық диагностикада қолдану. Ақыл-ой қабілетінің жеткіліксіздігіне, дисграфияның әртүрлі формаларынан қызметті ерікті реттеуге байланысты оқу мен жазудың қиындықтарын немесе бұзылыстарын дифференциалдық диагностикалау. Есту-сөйлеу, көру, көрнекі-кеңістіктік, кинестетикалық және динамикалық факторлардың жеткіліксіздігі кезіндегі дисграфия мен дислексияның акустикалық, оптикалық, диспраксиялық түрлерін ажыратудың нейропсихологиялық критерийлері.

13. Технологиялық модуль.

3-тақырып. ПМПК-да логопедиялық тексеру және консультация беру бағдарламалары. Кешенді тексеру мен консультация берудің жалпы принциптері мен тәртібі. Логопедиялық тексерудің мақсаты, міндеттері, принциптері, кезеңдері. Логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдістері.

5-тақырып. Сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының дифференциалдық диагностикасы бойынша жас балаларды логопедиялық тексеру технологиясы.

Сөйлеуді зерттеу технологиясына заманауи тәсілдер негізінде логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдіс-тәсілдері. Ерте жастағы баланың сөйлеу қабілеті дамуын бағалау параметрлері мен критерийлері. Ерте балалық шақтағы сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының біліктілігі: қорытынды мен ұсыныстар жасау. Ерте жаста сөйлеу қабілеті бұзылған баланың отбасына консультация беру.

6-тақырып. Жалпы сөйлеу қабілеті дамымаған мектеп жасына дейінгі балаларды логопедиялық тексеру технологиясы. Сөйлеуді зерттеу технологиясына заманауи тәсілдер негізінде логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдіс-тәсілдері. Мектеп жасына дейінгі баланың сөйлеу қабілеті дамуын бағалау параметрлері мен критерийлері. Мектеп жасына дейінгі балалардағы сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының біліктілігі: қорытынды мен ұсыныстар жасау. Мектепке дейінгі жастағы сөйлеу қабілеті бұзылған баланың отбасына консультация беру.

7-тақырып. Сөйлей алмаудың дифференциалдық диагностикасы бойынша балаларды логопедиялық тексеру технологиясы. Сөйлеу функцияларын зерттеу технологиясына заманауи тәсілдер негізінде логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдіс-тәсілдері. Баланың сөйлеу қабілеті дамуын бағалаудың параметрлері мен критерийлері. Балалардағы сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының біліктілігі. Қорытынды мен ұсынымдар жасау. Сөйлеу қабілетінің ауыр бұзылыстары (сөйлей алмау бұзылыстары) бар баланың отбасына консультация беру.

8-тақырып. Тілі күрмеліп ауыратын балаларды логопедиялық тексеру технологиясы. Сөйлеу функцияларын зерттеу технологиясына заманауи тәсілдер негізінде логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдіс-тәсілдері. Баланың сөйлеу қабілеті дамуын бағалаудың параметрлері мен критерийлері. Балалардың сөйлеу қабілеті дамуының бұзылуының біліктілігі. Қорытынды мен ұсынымдар жасау. Тілі күрмелумен сөйлеу қабілетінің бұзылыстары бар баланың отбасына консультация беру.

9-тақырып. Ринолалия, ринофония, кекештену, сөйлеу қарқыны мен ырғағының бұзылуының дифференциалдық диагностикасы бойынша балаларды логопедиялық тексеру технологиясы. Логопедиялық тексерудің шарттары, талаптары, әдіс-тәсілдері. Баланың сөйлеу қабілеті дамуын бағалаудың параметрлері мен критерийлері. Балалардың сөйлеу қабілеті бұзылыстарының біліктілігі. Қорытынды мен ұсынымдар жасау. Сөйлеудің фонациялық көркемділігінің бұзылысы бар баланың отбасына консультация беру.

10-тақырып. Жазбаша сөйлеу қабілеті бұзылған балаларды (дисграфия, дислексия) логопедиялық тексеру технологиясы. Жазу мен оқуды зерттеудің шарттары, талаптары, әдіс-әдістері. Мектеп жасындағы баланың жазбаша тілінің бұзылуын бағалау параметрлері мен критерийлері. Жазу мен оқу бұзылысының біліктілігі. Жазбаша сөйлеу қабілетінің бұзылысы бар баланың отбасына консультация беру.

6. Оқу процесін ұйымдастыру

14. Курстық оқытудың ұзақтығы Бағдарлама тақырыбына сәйкес 72 академиялық сағатты құрайды.

15. Оқыту дәстүрлі аудиториялық (күндізгі) немесе қашықтықтан (онлайн) форматта жүзеге асырылады.

16. Білім беру процесі оқытудың мынадай интерактивтік формалары мен әдістерін қамтиды: дәріс, семинар, топтық және жұптық практикалық жұмыс, топтық тренинг, шеберлік класы, кейс әдісі, мәселелерді бірлесіп шешу.

17. ПМПК логопедтерінің Бағдарлама мазмұнын түсіну деңгейін арттыру үшін: топтарда жұмысты кеңінен қолдану, содан кейін талқылау және рефлексия; құжаттамамен жұмыс; шағын топтардағы теория мен кейс-стадидің негізгі мәселелерін талқылау, кейіннен ұжымдық жұмыстарды таныстыру, логопедтердің топтық жұмысын оқыту қарастырылған.

7. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету

18. Бағдарламаны оқу-әдістемелік қамтамасыз ету:

1) педагог кадрлардың біліктілігін арттыру бағдарламасы;

2) зерттеу процесі мен нәтижелерін талдауға арналған үлестірме материалдар. Дифференциалдық диагностика процесін, логопедиялық тексерудің нәтижелері бойынша қорытынды мен ұсыныстар жасау процесін суреттейтін үлестірме материалдар;

3) логопедтің қызметін ұйымдастыратын психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялардың және олардың жұмысының мазмұнын ашатын құжаттама пакеті;

4) ЕБҚ бар балалардың әртүрлі санаттары үшін ПМПК қорытындысы мен ұсынымдарының үлгілері;

5) тыңдаушылармен кері байланыс парақтары, қорытынды бақылау және өзіндік жұмыс материалдары.

8. Оқу нәтижелерін бағалау

19. Тыңдаушылардың дағдыларын қалыптастыруды және білімдерін бағалауды бақылау мақсатында: экспресс-сауалнамалар, өзіндік жұмыстар, қорытынды бақылау жұмыстары жүргізіледі. Өзіндік және бақылау жұмыстарына арналған тапсырмалар, кері байланыс үшін сауалнама парақтары, тест тапсырмалары курстың оқу-әдістемелік кешеніне (бұдан әрі – ОӘК) енгізілген.

20. Тыңдаушылардың кәсіби құзыреттіліктерінің қалыптасу деңгейін анықтау, бағдарлама мазмұнын меңгеру үшін профессорлық-оқытушылар құрамы кері байланысты жүзеге асыру үшін Бағдарламаның әрбір тақырыбы шеңберінде бақылау тапсырмаларын (өзіндік жұмыстар, сауалнама парақтары

және т.б.) және қорытынды бақылау жұмысын әзірлейді. Алынған кері байланыс негізінде дәрістер мен практикалық сабақтардың мазмұнына түзетулер енгізіледі, қосымша материалдар таңдалады (кұжаттама үлгілері, әдебиеттер тізімі, дидактикалық материалдар, бейнематериалдар тізімі және т.б.), Бағдарлама мазмұнына қосымша түсіндірулер жүргізіледі. Қорытынды бақылау жұмысын орындау мынадай критерийлерге сәйкес бағаланады: іске асырылмаған (дұрыс жауаптар ұсынылмаған), ішінара іске асырылған (дұрыс жауаптар 50%-дан аз), орташадан жоғары іске асырылған (дұрыс жауаптар 50%-70% дейін), толық іске асырылған (дұрыс жауаптар 70-100 %). Қорытынды тестілеуден өту және біліктілікті арттыру курсы аяқтау үшін дұрыс жауаптардың кемінде 70% жинау қажет. Қорытынды бақылау жұмысының нәтижелері негізінде курстан кейінгі сүйемелдеу кезеңінде консультациялардың мазмұны жоспарлануда.

9. Курстан кейінгі сүйемелдеу

21. Тыңдаушыларды курстан кейінгі сүйемелдеу мынадай формаларда жүзеге асырылады:

- жеке, топтық консультациялар (оның ішінде бейнеконференция режимінде);
- мәтіндік және бейне материалдарды пайдалана отырып, әдістемелік және нормативтік-құқықтық сүйемелдеу;
- әдістемелік тақырыптық семинарлар (оның ішінде вебинарлар);
- дөңгелек үстелдер.

10. Негізгі әдебиеттер тізімі

1 «Білім туралы» ҚР Заңы (10.06.2020 жылғы жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен).

2 «Мүмкіндігі шектеулі балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы» Қазақстан Республикасының 2002 жылғы 11 шілдедегі № 343-ІІ Заңы

3 «Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне инклюзивтік білім беру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы» ҚР 2021 жылғы 26 маусымдағы № 56-VII ҚРЗ Заңы

4 Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің «Ерекше білім беру қажеттіліктерін бағалау қағидаларын бекіту туралы» 2022 жылғы 12 қаңтардағы № 4 бұйрығы.

5 «Мектепке дейінгі, бастауыш, негізгі орта, жалпы орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдары, жетім балалар мен ата-анасының қамқорлығынсыз қалған балаларға арналған мамандандырылған, арнайы білім беру ұйымдары, балалар мен ересектерге арналған қосымша білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрінің 2022 жылғы 31 тамыздағы № 385

бұйрығы. Арнайы орта білім беру ұйымдары қызметінің үлгілік қағидалары 7-қосымшасы, Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялар қызметінің тәртібі 3-тарауы.

6 «Мүмкіндігі шектеулі балаларға психологиялық-медициналық-педагогикалық консультациялық көмек көрсету және тексеру» мемлекеттік қызмет көрсету қағидаларын бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 27 мамырдағы № 223 бұйрығы.

7 Психологиялық-медициналық-педагогикалық консультацияларда диагностика мен консультация берудің ұйымдастырушылық-әдістемелік негіздері. - Алматы 2023.

8 Диагностика психического развития в раннем детстве.- /Р.А.Сулейменованың жалпы ред. 3-ші бас. Оқу-әдістемелік құрал, Алматы 2014.

9 Психолого-медико-педагогическое обследование детей дошкольного и младшего школьного возраста/п.ғ.к. Р.А. Сулейменованың жалпы ред.: Оқу-әдістемелік құрал. 3-ші бас. Алматы, 2014.

10 Методы обследования речи у детей /Құраст. Т.П. Бессонова, И.Т. Власенконың және Г.В. Чиркинаның жалпы ред. - М., 1992. 1-б.

11 Г.А. Волкова. Психолого-логопедическое исследование детей с нарушениями речи. СПб., 2003.

12. Нарушение чтения и письма у младших школьников. Диагностика и коррекция. -2004.

13 Детский аутизм. Диагностика и консультирование. Практическое руководство для специалистов психолого-медико-педагогических консультаций. /құрастырушы авторлар А.К. Ерсарина, Р.К. Айтжанова/- Алматы - 2011

14 Диагностика нарушений психофизического развития у детей. 3-б. Клиническая и психолого-педагогическая классификация речевых нарушений у детей. ПМПК логопедтеріне арналған анықтамалық-әдістемелік нұсқаулық. - Алматы 2010.

15 Оказание логопедической помощи детям с особыми образовательными потребностями в общеобразовательной школе: әдіст. ұсыным/А.К. Ерсарина - Алматы: АИБД ҰҒПО, 2023. [<https://www.special-edu.kz/> электрондық ресурсы]

Қосымша әдебиеттер тізімі

16 «О принципах политики и практической деятельности в сфере образования лиц с особыми потребностями» Саламан декларациясы, 1995 ж.

17 А.К. Ерсарина. Организация деятельности логопеда по сопровождению детей с особыми образовательными потребностями в общеобразовательных организациях. Алматы. 2023. [<https://www.special-edu.kz/> электрондық ресурсы]

18. Письмо и чтение: трудности обучения и коррекции/О.Б. Иншакованың ред. М.,2003.

19 Н.С. Жукова, Е.М. Мастюкова, Т.Б. Филочева. Преодоление общего недоразвития речи у дошкольников. - М., 2001.

20. И. В. Прищепова. Логопедия: дизорфография у детей. — М., 2020.
- 21 Е.М. Мастюкова, М.В. Ипполитова. «Нарушение речи у детей с церебральным параличом» - М. 1985.
- 22 Ньюкиктьен Чарльз. Детская поведенческая неврология. «Теревинф». 2012. 2-том
- 23 Чарльз Ньюкиктьен. Детская поведенческая неврология. «Теревинф». 2012. 1-том
- 24 Л.В. Лопатина. Дифференциальная диагностика стертой дизартрии и функциональных расстройств звукопроизношения. Л.С. Волкованыц ред. - 2003